

Názory občanů na rozdíly v příjmech

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2005, v05-11</i>
<i>Otázky:</i>	<i>EU.141, ES.6, ES.7</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>7. – 14. listopadu 2005</i>
<i>Počet respondentů:</i>	<i>1060</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>kvótní výběr</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>2. ledna 2006</i>
<i>Autor výzkumu:</i>	<i>kolektiv řešitelů projektu „Sociální soudržnost“</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

V rámci listopadového šetření CVVM byly respondentům položeny některé otázky týkající se příjmových rozdílů. Jedna z otázek, na niž odpovídali všichni dotázaní, zkoumala, které zásady v souvislosti s příjmovými rozdíly lidé považují za více či naopak méně spravedlivé.¹

Tabulka 1: Spravedlnost zásad určujících příjmové rozdíly (%)

příjmy by se měly lišit:	1	2	3	4	5	6	průměr
podle odvedeného výkonu	40,0	27,2	16,9	11,3	3,0	1,6	2,15
podle obtížnosti a namáhavosti práce	29,7	33,5	22,1	10,3	3,9	0,5	2,26
podle dosažené kvalifikace	18,1	23,6	27,1	22,0	7,6	1,6	2,82
podle věku a pracovních zkušeností	5,7	9,6	22,2	39,0	21,1	2,4	3,67
podle toho, kolik prostředků člověk investoval	3,6	4,6	8,0	13,9	47,5	22,4	4,64
příjmy by se neměly lišit	2,9	1,5	3,7	3,5	16,9	71,5	5,44

Pozn.: Procenta v řádku; „1“ = nejspravedlivější, „6“ = nejméně spravedlivé.

Z výsledků zachycených v tabulce 1 vyplývá, že rovnost příjmů je ze všech principů zařazených do výzkumu vnímána jako nejméně spravedlivá. Sedm z deseti dotázaných rovnost příjmů zařadilo na poslední místo, mezi ostatními to pak bylo zdaleka nejčastěji místo předposlední. Naopak na prvním či druhém místě rovnost příjmů z hlediska pořadí spravedlnosti předložených zásad uvedlo jen 4,4 % dotázaných.

¹ Otázka: „Ve společnosti mohou být různé zásady, jimiž se řídí výše příjmů. Podívejte se na kartu a seřadte tyto zásady postupně od 1 do 6 podle toho, jak je považujete za spravedlivé. Na prvním místě dejte tu zásadu, která je podle Vašeho názoru nejspravedlivější, na poslední šesté místo, dejte tu, kterou považujete za nejméně spravedlivou. a) Příjmy by se neměly lišit, všichni by je měli mít víceméně stejné. b) Příjmy by se měly lišit podle věku a pracovních zkušeností. c) Příjmy by se měly lišit podle obtížnosti a namáhavosti práce. d) Příjmy by se měly lišit podle dosažené kvalifikace. e) Příjmy by se měly lišit podle odvedeného výkonu. f) Příjmy by se měly lišit podle toho, kolik prostředků člověk investoval.“

Za relativně nejspravedlivější jsou považovány rozdíly v příjmech, které se opírají o rozdíly v pracovním výkonu a obtížnosti či namáhavosti vykonávané práce. S určitým odstupem za těmito dvěma zásadami stojí z hlediska vnímání spravedlnosti rozdíly založené na kvalifikaci, které na první místo postavila necelá pětina respondentů a které dotázaní nejčastěji řadili od druhého do čtvrtého místa. Na čtvrtém místě se značným odstupem za rozdíly danými stupněm dosažené kvalifikace se umístily rozdíly plynoucí z věku a pracovních zkušeností. Jako nejméně spravedlivý podnět k existenci příjmových rozdílů jsou hodnoceny rozdíly založené na množství investovaných prostředků, které necelá polovina respondentů zařadila právě na páté místo a více než pětina dokonce na místo poslední. I tak jsou ale rozdíly založené na množství investovaných prostředků celkově hodnoceny jako spravedlivější než příjmová rovnost.

Analýza ukázala určité diference ve vnímání spravedlnosti jednotlivých zásad souvisejících s příjmovými rozdíly z hlediska různých sociodemografických charakteristik. Lidé s dobrou životní úrovní jako poněkud spravedlivější vnímají rozdíly příjmů založené na množství investovaných prostředků a v menší míře i výkonu a dosaženého vzdělání. Naopak ti, kdo životní úroveň své domácnosti hodnotí jako špatnou, mají příznivější mínění o rozdílech založených na obtížnosti a namáhavosti práce nebo na pracovních zkušenostech. Názor, že rovnost příjmů je nespravedlivou zásadou, výrazně sílil s rostoucí životní úrovní, respektive s rostoucím příjmem osobním i příjmem domácnosti.

Vliv věku se zřetelně projevil u hodnocení spravedlnosti zásady, že rozdíly v příjmech by se měly odvíjet od rozdílů v pracovní zkušenosti, což příznivěji hodnotili starší respondenti. Mínění o spravedlnosti rozdílů postavených na stupni dosažené kvalifikace poněkud sílilo se vzděláním respondenta. Podnikatelé a živnostníci pak relativně výše než jiní stavěli zásadu rozdílu příjmů na základě množství investovaných prostředků.

Další část výzkumu se věnovala otázce, zda stát má či naopak nemá usilovat o zmenšování rozdílů mezi bohatými a chudými.²

Tabulka 2: Má se stát snažit o zmenšení rozdílů mezi bohatými a chudými? (%)

určitě se má snažit	39
spíše se má snažit	33
spíše se nemá snažit	17
určitě se nemá snažit	4
neví	7

Jak ukazují údaje v tabulce 2, výrazná většina české veřejnosti zastává názor, že stát by měl usilovat o zmenšování rozdílů mezi bohatými a chudými. Souhlas s tím, aby se stát aktivně snažil zmenšovat rozdíly mezi bohatými a chudými, vyjádřilo 72 % dotázaných, opačné mínění vyslovilo 21 % respondentů a 7 % se nedokázalo rozhodnout.

Podrobnější analýza založená na sociodemografických znacích ukázala, že souhlasný postoj ke snaze státu zmenšovat rozdíly mezi bohatými a chudými převažuje prakticky ve všech významně zastoupených skupinách populace, i když existují podstatné diference mezi jednotlivými skupinami, pokud jde o velikost podílu souhlasících a intenzitu tohoto souhlasu uvnitř jednotlivých dílčích skupin. Souhlas zesiluje s klesající životní úrovní a stupněm dosaženého vzdělání. Za aktivní roli státu při zmenšování rozdílů mezi bohatými a chudými se

² Otázka: „Myslíte si, že stát se má snažit zmenšovat rozdíly mezi bohatými a chudými v naší zemi? Určitě se o to má snažit, spíše se má snažit, spíše se snažit nemá, určitě se o to snažit nemá?“

stavěli poněkud častěji a rozhodněji důchodci, nezaměstnaní, lidé pracující v dělnických profesích, ženy a voliči KSČM nebo ČSSD. Naopak menší převahu souhlasu jsme zaznamenali u podnikatelů, vysoce kvalifikovaných či vedoucích zaměstnanců, mužů, dotázaných ve věku 30 až 44 let a příznivců ODS.

Dotázaných, kteří v předchozí otázce uvedli, že by se stát měl snažit o zmenšování rozdílů mezi bohatými a chudými (n=757), jsme se zeptali na to, jakým způsobem by měl stát v tomto ohledu postupovat.³

Tabulka 3: Jak by měl stát postupovat? (%)

Stát by měl ve své sociální politice omezit poskytování sociálních dávek jen na nejnutnější podporu těch nejpotřebnějších, v důsledku toho by se měly výrazně snížit daně pro obyvatelstvo.	36
Stát by měl ve své sociální politice poskytovat sociální dávky všem opravdu potřebným a vybírat daně zhruba ve stejném rozsahu jako dnes.	43
Stát by měl ve své sociální politice poskytovat sociální dávky potřebným ve větším rozsahu než dnes, i když by to znamenalo zvýšení daní pro obyvatelstvo.	14
Neví	7

Výpovědi respondentů (viz tabulku 3) ukázaly, že veřejnost není příliš nakloněna variantě řešení, která by byla spojena s případným zvýšením daňové zátěže pro obyvatelstvo. Z nabízených variant postupu státu se dotázaní relativně nejčastěji vyslovovali pro možnost poskytovat dávky potřebným při zachování stávající daňové zátěže (43 %). Jen o něco méně (36 %) respondentů se přiklonilo k možnosti redukovat sociální dávky na nejnutnější podporu těch nejpotřebnějších a snížit daně pro obyvatelstvo. Pro poskytování sociálních dávek ve větším rozsahu než v současnosti i za cenu zvyšování daní pro obyvatelstvo se v šetření vyjádřilo 14 % dotázaných.

³ Otázka: „Jakým způsobem by měl stát zmenšovat tyto rozdíly?“ (dále viz tabulku 3)